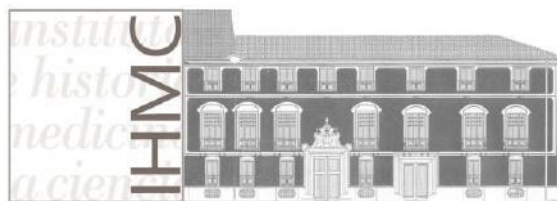

IHMC²

*BUTLLETÍ DE NOTÍCIES DE L'INSTITUT D'HISTÒRIA
DE LA MEDICINA I DE LA CIÈNCIA LÓPEZ PIÑERO
PRIMAVERA 2017.*

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

INSTITUT D'HISTÒRIA DE LA MEDICINA I DE LA CIÈNCIA LÓPEZ PIÑERO

IHMC² : El butlletí de notícies de l'Institut d'Història de la Medicina i de la Ciència "López Piñero" ofereix informació actualitzada respecte a les seves activitats.

Sumari:

- Presentació.
- Investigació.
- Congressos.
- Seminaris d'investigació.
- Biblioteca.
- Museu.
- Exposicions.
- Biografies i Espais de Ciència.
- Cinema.
- Ensenyament i divulgació de les ciències.
- Professors convidats i estudiants residents.

PALAU DE CERVERÓ

46003 VALÈNCIA

Tel. 963 926 229

<www.uv.es/ihmc>

Presentació

L'Institut d'Història de la Medicina i de la Ciència López Piñero és un centre de la Universitat de València dedicat a la investigació i la divulgació entorn als estudis històrics i socials sobre la medicina, la tecnologia i la ciència. Compta amb programes propis de Màster i Doctorat en "Història de la ciència i la comunicació científica". També desenvolupa nombroses activitats de divulgació científica (exposicions, cicles de cinema, etc.) i seminaris d'investigació. El centre està situat en un palau restaurat del segle XVIII (Palau Cerveró), on també estan ubicades la Biblioteca historicomèdica, amb una extraordinària col·lecció de recursos bibliogràfics, i la col·lecció d'instruments de la Universitat de València. Aquest edifici disposa de sales d'exposicions permanents i temporals.

El butlletí de notícies IHMC² ofereix les activitats principals del centre per als mesos de la primavera de 2017. La informació actualitzada pot consultar-se a la pàgina web del centre: www.uv.es/ihmc (inclou un nou calendari d'activitats)

El darrer 30 de gener de 2017, el Consell de Govern de la Universitat de València, i després d'un informe amb la màxima qualificació per part de l'agència avaluadora estatal (ANECA), va aprovar aquest dilluns el tràmit per a la creació de l'Institut Interuniversitari López Piñero, un centre amb les universitats d'Alacant, Miguel Hernández, València i Jaume I. Amb aquest nou projecte, més ampli i integrador, el centre continuarà donant suport a la recerca, el pensament crític, la innovació pedagògica, la igualtat d'oportunitats, la divulgació amb noves perspectives, i la conservació i l'estudi del patrimoni bibliogràfic i material relacionat amb la ciència, la tecnologia i la medicina.

INVESTIGACIÓ

L'IHMC desenvolupa investigació al voltant dels estudis històrics i socials sobre la medicina, la tecnologia i la ciència. Els seus membres publiquen habitualment llibres i treballs dins de revistes especialitzades, on també formen part dels consells editorials. També participen activament a congressos internacionals i organitzen jornades i conferències amb investigadors de tot el món.

L'IHMC compta amb una xarxa de col·laboració molt ampla amb altres universitats i centres d'investigació del nostre entorn i d'altres països. Fomenta l'intercanvi de professorat i estudiants dins de programes d'investigació i dona suport a tot tipus d'ajudes i beques per al foment de la investigació dins de les àrees esmentades. Qualsevol col·laboració dins d'aquest terreny pot ser consultada a la direcció del centre: bertomeu@uv.es. Dins de les recents publicacions del centre es troben:

- JL Barona, *The Rockefeller Foundation, Public Health and International Diplomacy, 1920-1945*, London, Pickering and Chatto, 2015.
- JL Barona-Vilar; X Guillem-Llobat, *Sanidad internacional y transferencia de conocimiento científico. Europa 1900-1975*. València: PUV, 2015.
- JL Barona, *Food Inspection in Denmark. Reports on meat and milk presented to the league of Nations on the occasion of the visit of European Health Officers in 1924*. Copenhagen, Dansk Landbrugsmuseum, 2015.
- JL Barona, *The League of Nations and the Rockefeller Foundation: International Activism in Public Health*". In: Rodríguez, M.; Rodogno, D. Kozma, L. (ed.) *The League of Nations Work on Social Issues: Visions, Endeavours and Experiments*. Geneva. United Nations Publications, 2015, p. 58-74.
- Pedro Ruiz-Castell, "Making telescopes and partying with the stars: Amateur astronomy in Spain during Franco's dictatorship", *Journal for the History of Astronomy*, 47 (2016), 194-209.
- Antoni Roca, Pedro Ruiz-Castell, "The sky above the city: Observatories, amateurs and urban astronomy". En: Oliver Hochadel, Agustí Nieto-Galan (eds.), *Barcelona: An Urban History of Science and Modernity, 1888-1929* (London, New York: Routledge, 2016), pp. 181-199.
- C Ferragud, "Les relacions entre els menescals sarraïns i cristians a la València baixmedieval", dins Lluís Cifuentes, Roser Salicrú i Mercè Viladrich (eds.), *Els catalans a la Mediterrània medieval: noves fonts, recerques i perspectives*, Roma, Viella (IRCVM-Medieval Cultures, 3), 2015, 329-340.
- C Ferragud, "Barbers in the process of medicalization in the Crown of Aragon during the late Middle Ages", dins Flocel Sabaté (ed.), *Medieval Urban Identity: Health, Economy and Regulation*, Newcastle, Cambridge Scholars, 2015, 143-165.
- C Ferragud, "Wounds, amputations, and expert procedures in the city of Valencia in the early-fifteenth century", dins Larissa Tracy i Kelly DeVries (eds.), *Wounds and Wound Repair in Medieval Culture*, Leiden-Boston, Brill, 2015, 233-252.
- R Ballester; MI Porras; MJ Báguena, "The eradication of poliomyelitis in Spain". *Hygiea*, 11 (1) (2015), 71-92.
- M I Porras; M Ayarzagüena; J de las Heras; M J Báguena, (coords.). *El drama de la polio. Un problema social y familiar en la España franquista*. Madrid, Libros de La Catarata, 2015.
- X Guillem-Llobat, "Science and the regulation of toxicants in historical perspective". *Ambix* 62 (2015).
- X Guillem-Llobat "Historia de la alimentación: contribuciones y oportunidades de los estudios sobre seguridad y calidad". *Ayer. Revista de Historia Contemporánea* 101 (2016): 269-282.
- X Guillem-Llobat; JR Bertomeu-Sánchez (eds.), 'Living in a Toxic World', *Endeavour*, 40 (2016): 67-138.

- EJ Novella, *Los paisajes del alma: Cultura y discurso psicológico en la España Romántica, c. 1830-1850*. Bulletin of Spanish Studies:1-27, 2016.
- EJ Novella, *Viajes y redes profesionales en los orígenes del alienismo español*. Manguinhos: História, Ciências, Saúde 23:1023-1040, 2016.
- JR Bertomeu, *Stathis Arapostathis, "Experts and Peripheries: Ongoing Research and Future Challenges"*, Technology and Culture 57:951-965, 2016.
- JR Bertomeu, *"From forensic toxicology to biological chemistry: Normal arsenic and the hazards of sensitivity during the nineteenth century"*, Endeavour 40:82-92, 2016.

Josep L. Barona ha obtingut una llicència per any sabàtic que li permetrà desenvolupar diverses activitats d'investigació. Serà professor visitant de la University of Kumamoto (Japan) durant el període Octubre 2016-Març 2018 i realitzarà una estada d'investigació a la University of Bergen (Noruega), convidat pel grup d'història de la salut i la medicina del Departament d'Arqueologia, Història, Ciències de la Cultura i la Religió.

Enric Novella dirigeix la publicació de la *Revista de la Asociación Española de Neuropsiquiatría*. Amb l'aparició del número 130, corresponent al segon semestre de 2016, s'ha completat la publicació del volum 36 de la Revista de la Asociación Española de Neuropsiquiatría. La revista, fundada en 1980 publica treballs sobre tota mena de qüestions relacionades amb el camp de la salut mental en un sentit ample, tractant de fomentar una comprensió oberta i no reduccionista de l'ésser humà, la bogeria i el patiment psíquic. Els seus continguts es troben en accés obert a www.revistaaen.es.

El volum 84 de la revista Afers ha estat coordinat per Àlvar Martínez (IHMC) i Xavier García Ferrandis (UCV), professor visitant de l'IHMC, està dedicat als *Hospitals a la rereguarda republicana durant la Guerra Civil*. Ha estat presentat a l'IHMC el dia 24 de gener de 2017 amb la participació dels editors i el director de la revista, Vicent Olmos.

CONGRESSOS

Josep L. Barona ha organitzat el dies 1-2 de juny 2017 una sessió a la Third International Conference on Food History and Cultures organitzat per el IEHCA, Tours (France) sobre FOOD POLICIES IN 20TH. C. SPAIN, en el que participen els investigadors Ximo Guillem i Josep Bernabeu-Mestre, ambdós membres del grup d'investigació SANHISOC/Health in Society i participants en el projecte coordinat "Políticas de salud en Europa" (MICINN HAR2014-51859-C2-1-P).

Ximo Guillem i José R. Bertomeu han organitzat una sessió monogràfica per al congrés internacional d'història de la química que tindrà lloc a [Trondheim](#) en setembre de 2017. El tema és "Living in a Toxic World (1800-2000)". Hi participaran ponents de diversos països i també membres de l'IHMC, així com altres persones que col·laboren dins del projecte d'investigació coordinat "Toxic Spain": HAR2015-66364-C2.

SEMINARIS

L'IHMC desenvolupa tots els anys cicles de seminaris d'investigació al voltant de la història de la ciència, de la medicina i de la tecnologia, on participen alguns dels més coneguts especialistes internacionals d'aquests temes. Els seminaris tenen habitualment lloc a la sala de conferències de l'IHMC a partir de les 16h. També hi ha cicles amb col·laboració amb altres institucions que tenen altres horaris i llocs. Totes les sessions són obertes al públic amb les limitacions d'espai de la sala de conferències. També és habitual la retransmissió online de les conferències. Els seminaris estan coordinats actualment pels professors Ximo Guillem (Ximo.Guillem@uv.es) i Enric Novella (Enric.Novella@uv.es). La següent llista informa del programa provisional dels seminaris previstos per al primer semestre de 2017, malgrat es recomana consultar la pàgina web de l'IHMC: www.uv.es/ihmc, on la informació està actualitzada.

Febrer

1 Febrer. 18 h. Taula redona: "Prejudicis racials en un món global". Coordinada per Àlvar Martínez Vidal (IHMC), en la qual intervindran Àngel Galán (Moviment contra la Intolerància), Carolyn Phippard (Valencia Acoge) i Paco Solans (SOS Racisme). Forma part del cicle "Raça i determinisme geogràfic".

22 Febrer. Seminari: "Stethoscope and auscultation in Historical Perspective"

16 h. Joan Lloret (IHMC): Presentation of the Seminar, Commemoration of the 200th anniversary of the invention of the stethoscope by the French physician René Laënnec

16.30 h. Josep Lluís Barona (IHMC): "Stethoscope, patient examination and medical profession"

17 h. Melissa Van Drie, Bibliothèque nationale de France. Paris. Cambridge University: "How we learn to listen in medicine: Situating pedagogical transmission of auscultation and stethoscopic knowledge (19th-20th century)"

18 h. Jakalyn Duffin. Professor Hannah Chair of the History of Medicine. Queen's University, Kingston Ontario Canada. "Stethoscope: revolutionary instrument, obsolete now?"

Març

8 Març. 16h. Nuria Valverde (Universidad Autónoma Metropolitana - Unidad Cuajimalpa) “Singular y común. Límites e interpretaciones del electroencefalograma en México, 1940-1950”.

10 Març. 9 h. Britt Dahlberg. Chemical Heritage foundation, Philadelphia. Seminar Ambler Project. Creating the Grounds for Dialogue: Applied History of Science and the REACH. (Meeting History Euchems Group)

22 Març. 16 h. Carlos Sanhueza (Universidad de Chile) “Objetos naturales en movimiento”

29 Març. Josep Bernabeu (professor de la Universitat d'Alacant).
Presentació de l'edició facsímil: “La Gastronomía alicantina” de Josep Guardiola i Ortiz (1872-1946)

Abril

5 Abril. 16 h. Mariluz López i Carolin Schmitz (Ingenio (CSIC-UPV)) “Se fueron al corredor, muertas de risa, haciendo burla de la desaojadera [...]”. *Construyendo identidades colectivas de sanadores en la España barroca.*

26 Abril. 16 h. Tiago Saraiva (Drexel University) “Fascist Pigs: Technoscientific Organisms and the History of Fascism”

Maig

4-5 Maig. II Congreso de Pensamiento Crítico y Divulgación Científica.

Organitzat amb la càtedra de divulgació científica (UV) i la secció subdepartamental de lògica i filosofia de la ciència. Coordinen: Valeriano Iranzo, Angelo Fasce (UV). Amb la participació d'investigadors de diferents universitats europees. El programa definitiu apareixerà a la pàgina www.uv.es/ihmc.

5-6 Maig. III Matinal: Història i Ensenyament de les Ciències. “La ciència en acció”. Coorganitzat amb el Centre de Formació de Professorat (València).

10 Maig. 16 h. Seminari: “Alimentación. Hábitos de compra y consumo”.

Juny

14 Junio. 10.30h. II Seminari “Arte y Ciencia en la España Moderna”

Es una continuació del seminari realitzat l'any 2016, organitzat també per Carolina Alarcón (becaria Fullbright associada al centre). Hi participaran:

Àngel Campos Perales (Museo Nacional del Prado-Meadows Museum) “Ver y conocer a Dios en el mundo natural: los intereses científicos del arzobispo Juan de Ribera (1532-1611) y su colección pictórica.”

Ana Louise Hernández Pugh (Museo Nacional del Prado- Meadows Museum) “Cartillas de dibujo y el apredisaje científico en la biblioteca de Juan Bordes”.

Carolina Alarcón, “Juan Arfe y los estudios anatómicos artísticos del siglo XVI-XVII”

Més informació: Carolina Alarcón <caa09e@fsu.edu>

BIBLIOTECA

La biblioteca Historicomèdica "Vicent Peset Llorca" reuneix fons antics i moderns relacionats amb la història de la ciència, la tecnologia i la medicina. La secció de publicacions d'història conté més de 11.000 monografies, una de les col·leccions de revistes especialitzades més importants en aquesta àrea (moltes consultables en línia) i una sala d'obres de referència amb més de 1.000 títols d'accés directe que ha estat

Institut d'Història de la Medicina i de la Ciència "López Piñero"

Director de la biblioteca:

[José Enrique Ucedo](#)

investigació i préstec interbibliotecari. Amb la col·laboració de diferents professors de l'IHMC han estat digitalitzades diverses parts de la col·lecció i està previst continuar aquesta digitalització amb un fons de revistes mèdiques valencianes.

El procés de reubicació d'algunes col·leccions, dut a terme en 2016, ha permès un ús més profitós dels espais disponibles i ha fet possible acceptar dos donacions que enriqueixen el fons bibliogràfic sense comprometre el futur creixement de la biblioteca amb la incorporació de noves adquisicions.

Hem acollit i catalogat una donació de José Ramón Bertomeu Sánchez (uns 125 volums) integrada per manuals d'ensenyament de la física, la química i la ciència en general. Aquesta col·lecció permet fer un recorregut pel desenvolupament dels continguts curriculars de l'ensenyament primari, secundari i universitari de les assignatures científiques durant els dos últims segles. En segon lloc, la Biblioteca es va enriquir amb el dipòsit d'una donació rebuda per la Universitat de València i amb un contingut essencialment de ciències naturals i de medicina. La donació procedeix del naturalista i jesuïta Ignacio

Sala, qui reflecteix acuradament el seu amor pel coneixement, com manifesten els diferents materials que la componen: monografies, revistes i separates, que són testimoni de la seua dedicació intel·lectual. Igualment, en parla de la seua generositat, que la col·lecció fos donada a la Universitat per posar-la al servei de la comunitat investigadora i de la societat

valenciana en general. La donació consta d'un parell de milers de monografies i un centenar de revistes. Amb ella, els fons de botànica i zoologia de la biblioteca es reforcen considerablement. Actualment està culminant-se el procés d'integració d'aquesta bibliografia en el catàleg de les biblioteques de la Universitat: <trobes.uv.es>

MUSEU

El Museu d'Història de la Medicina i de la Ciència de l'IHMC compta amb una col·lecció molt ampla d'instruments científics i mèdics procedents de la Universitat de València. Fruit del treball dels seus investigadors, és el catàleg col·lectiu que es pot consultar a <http://www.instrumentscientifics.org/>. Aquests objectes són, al mateix temps, fons històriques úniques, eines per l'ensenyament de les ciències i materials museogràfics que es fan servir a exposicions temporals i permanents. El museu, per tant, gestiona l'adquisició, conservació i investigació d'aquest patrimoni, així com totes les tasques relatives a la seua difusió i exhibició. D'aquesta manera tracta de posar a l'abast d'investigadors i divulgadors totes les potencialitats de la cultura material de la ciència, la tecnologia i la medicina.

En l'actualitat, el conservador del museu és el professor Pedro Ruiz-Castell (Pedro.Ruiz-Castell@uv.es) i el treball amb les col·leccions del museu es desenvolupa amb l'activa participació i col·laboració dels voluntaris culturals de la Universitat de València, Javier Balaguer i José Antonio Garaboa. Les persones interessades en les activitats del museu poden contactar amb el seu conservador per tal de plantejar donacions, col·laboracions i projectes d'investigació històrica, de divulgació o museístics. Una part selecta de la col·lecció es pot contemplar a les exposicions permanents de l'IHMC que es troben al Palau Cerveró (Plaça Cisneros, 4) i a la Facultat de Medicina de la Universitat de València (Av. Blasco Ibañez, 17).

Els instruments es fan servir també habitualment a les exposicions temporals que organitza l'IHMC i altres institucions que sol·liciten aquests objectes. Des del museu també s'encoratja als estudiants del Màster Interuniversitari en Història de la Ciència i Comunicació Científica (Universitat de València, Universitat d'Alacant i Universitat Miguel Hernández d'Elx) a utilitzar els objectes de la col·lecció per desenvolupar treballs. Un bon exemple de la investigació qualitativa que es està realitzant al voltant una sèrie d'aparells d'electroshock fabricats a València, per la casa Millás Mossi (signatures MD-0028, MD-1198, MD-1199 i MD-1200), i utilitzats per diferents metges a diverses institucions al llarg de la segona meitat del segle XX.

Tanmateix, els darrers treballs de catalogació i investigació desenvolupats amb la col·lecció han permès una millor comprensió d'alguns objectes com el lactoscopi (signatura MD-0092), construït per Philippe Pellin, qui en la dècada de 1880 va formar parella, i finalment, es va fer amb el negoci del prestigiós constructor d'instruments Jules Duboscq. Aquest instrument va ser dissenyat i presentat per primera vegada en 1843 pel metge francès Alfred Donné, per tal de determinar la qualitat d'un producte de consum tan popular com la llet a partir de la seua opacitat, indicadora de la proporció de matèria grassa. De fet, així s'esmenta a la novel·la de Benito Pérez Galdós *El amigo Manso* (1882), on el lactoscopi s'utilitzava, juntament amb el lactobutiròmetre, per analitzar la llet de les dides o ames de llet que comerciaven amb ella. Malgrat la facilitat i rapidesa amb la qual permetia determinar la qualitat de la llet, però, l'ús d'aquest instrument no va estar exempt de controvèrsia, especialment davant alguns problemes que va plantejar com els de la seua precisió.

EXPOSICIONS

ESCOLTAR PER AUSCULTAR

NOVEMBRE 2016 – MARÇ 2017:

“Ecoltar per Auscultar” o els sons de la medicina. Exposició + cicle de cinema + conferències al voltant de l'estetoscopi i altres aparells de diagnòstic en medicina. Organitzat per Joan Lloret (IHMC).

Coincidint amb el 200 aniversari de la invenció de l'estetoscopi per part de Laënnec, l'exposició ofereix la evolució que ha tingut un objecte tant senzill i necessari en el coneixement mèdic. No sols pel propi instrument, sinò per observar des d'aquesta època l'entrada d'avanços clínics que han conduït a fer una ullada penetrant de l'organisme humà. Es mostren en diferents panells els següents aspectes: L'estetoscopi: element clau en la consulta i símbol del professional metge, evolució tècnica i tipus; paper de l'hospital en els inicis de la medicina clínica, evolució tecnològica per al coneixement del cos humà. Com a complement als textos hem incorporat diferent material: Llibres i documents originals, estetoscopis antics i moderns, altre material clínic, reproducció de pintures de La Sorbona (Paris), Museu del Prado, Universitat de Michigan (USA) a més de diverses imatges així com la col·laboració del dibuixant Raul Salazar. Per completar la mostra es disposa en la sala auriculars per escoltar diferents sorolls cardio-respiratoris.

L'Estetoscopi com instrument científic-mèdic ha sigut un element clau des de la seua aparició en la segona dècada del segle XIX per al diagnòstic de múltiples malalties cardio-respiratòries. Fins l'aparició d'aquell, l'auscultació es realitzava de forma directa (orella-torax) o immediata, per part del metge, la qual cosa generava errors i irregularitats al intentar interpretar el que se sentia. Laënnec va realitzar artesanalment un aparell consistent en un tub cilíndric de fusta per amplificar i escoltar amb més nitidesa el so generat al cor i al pulmó. Aquesta tècnica que denominem auscultació mediata, unida a la empenta que va aportar el coneixement anatomo-clínic i fisiopatològic de les malalties, va dur a un nou tipus de diagnòstic de determinades malalties cardíques i pulmonars. Des d'aleshores, l'estetoscopi ha esdevingut un instrument utilitzat de forma general pel personal sanitari, tant en l'exploració d'adults com de xiquets, però també, encara que amb unes mínimes modificacions, per detectar els primers batecs cardíacs en etapa fetal dels futurs xiquets. Donada la importància cabdal com instrument de diagnòstic i com instrument utilitzat en la pràctica mèdica diària (metges, infermeres, comares, etc.), la mostra està dirigida per a universitaris d'aquestes matèries. També serà del nostre interès traure a la llum els diferents estetoscopis que es troben al fons material del propi Institut d'Història de la Medicina i de la Ciència i d'altres institucions. Per últim, la mostra està també adreçada a la població en general, que podrà conèixer la història i el paper actual de l'estetoscopi o fonendoscopi i entendre així com un artefacte tan senzill ha pogut ajudar de forma decisiva per al diagnòstic d'un ventall molt ampli de malalties. L'exposició inclou documents poc coneguts de l'època, llibres originals i treballs publicats a revistes, fotografies i cartells amb representacions del fonendoscopi i els seus usos. També hi haurà un bon ventall de diferents models d'estetoscopis de totes les èpoques. A més de la mostra expositiva, es duran a terme una sèrie d'activitats per tal de completar les diferents perspectives d'aquest instrument, com un cicle de cinema on es podran veure pel·lícules relacionades amb la pràctica mèdica (v.), una sèrie de xerrades o conferències al voltant dels inicis de l'estetoscopi dins de l'Europa del segle XIX i els desenvolupaments posteriors.

ENSENYAR A MENJAR

ABRIL 2017

L'exposició Ensenyar a menjar pretén donar a conèixer les activitats desenvolupades pel Programa d'Educació en Alimentació i Nutrició (EDALNU), des dels seus inicis l'any 1961 fins a la seva extinció durant la dècada de 1990. A través dels rics materials didàctics i divulgatius produïts pel programa,

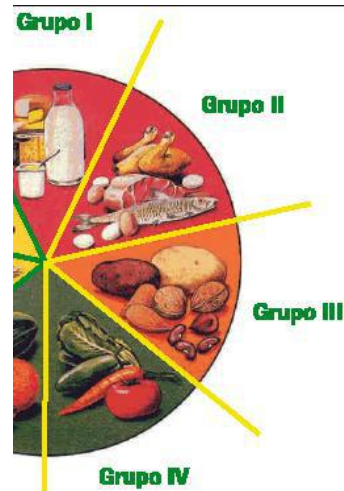

l'exposició ens acostarà a un període clau en la història de l'alimentació i de la nutrició al nostre voltant. Superats els períodes de desnutrició i fam de la postguerra, la societat espanyola s'enfrontava a finals de la dècada de 1950 als nous reptes de la sobrealimentació i el sobrepès, al mateix temps que havia de seguir lluitant contra la malnutrició per defecte que patien els sectors més desfavorits. Ensenyar a menjar va ser una prioritat en les polítiques sanitàries del desenvolupisme i el programa EDALNU una de les eines dissenyades per aconseguir-ho. Els visitants de l'exposició podran visionar els documentals produïts per la nova televisió, escoltar programes de ràdio i contemplar els nombrosos manuals i materials didàctics dissenyats per educar els més petits, i també per als seus mestres i les seves famílies.

Tot això permetrà reflexionar sobre la importància cultural, econòmica i sanitària de l'alimentació en la conformació de la nostra societat actual. Les

estratègies de promoció i educació per a la salut que el programa EDALNU va dissenyar per ensenyar a menjar a la població espanyola ens permetran comprendre que aprendre a menjar va ser (i és) aprendre també a pensar i a conèixer. El projecte expositiu s'articula al voltant de quatre objectius. A través d'objectes, audiovisuals, imatges, sons i textos. L'exposició tractarà de despertar l'interès dels visitants, però també, en aquest cas, d'activar el record d'aquells que, per la seva edat, van ser testimonis directes del que l'exposició narra. A través d'una pàgina web informativa, el projecte expositiu oferirà al visitant la possibilitat de trobar explicacions i reflexions més extenses sobre el suggerit en l'exposició. L'exposició i la pàgina web oferiran també canals destinats a que els visitants puguin convertir-se en col·laboradors del projecte, aportant els seus records i experiències personals en relació al programa EDALNU. Finalment, a través de guies didàctiques es tractarà que el projecte expositiu pugui ser utilitzat com a recurs didàctic.

L'exposició ha estat organitzada pel grup Balmis d'investigació en salut comunitària i història de la ciència, de la Universitat d'Alacant i del grup interuniversitari Història, Sanitat i Societat (SANHISOC). L'exposició és fruit de la seva investigació al voltant de l'experiència espanyola en les polítiques i programes d'educació en alimentació i nutrició en el trànsit de la dictadura a la democràcia, el paper d'agències internacionals com FAO i UNICEF i els resultats obtinguts. L'exposició presentarà algunes de les fonts materials, audiovisuals, iconogràfiques i documentals que els investigadors d'aquest grup han analitzat en els nombrosos llibres i articles d'investigació publicats en els últims anys. Hi haurà sessions de formació, materials educatius i visites guiades, particularment dirigides als estudiants de l'ensenyament secundari. Més informació: 963 864 922 o visites.guiades@uv.es

BIOGRAFIES I ESPAIS DE CIÈNCIA

La ciència té una relació molt tempestuosa amb el seu espai de producció. Aspira a subministrar veritats universals que, no obstant això, han de ser obtingudes en algun lloc i moment concret. Aquest desig d'universalitat es reflecteix en els articles científics, en els quals a penes s'informa de les característiques espacials i geogràfiques dels laboratoris. Tanmateix, els estudis sobre la ciència de les últimes dècades han assenyalat la gran importància de l'entorn espacial i el context geogràfic en la producció de sabers. Hi ha molts tipus de laboratori segons la disciplina implicada, des de la física fins a la biologia molecular. També són variades les funcions que es realitzen, per exemple d'investigació o d'ensenyament. Hi ha laboratoris dedicats al control de qualitat, la detecció del crim o l'anàlisi clínica. Altres tenen més relació amb la indústria, l'alimentació i la producció de béns de consum.

No tota la ciència és experimental ni es desenvolupa exclusivament als laboratoris. Moltes investigacions es fan a l'aire lliure, sense portes ni finestres. Exemples d'això són des de la recerca sobre el comportament animal fins als treballs d'epidemiologia que cerquen estudiar les malalties. Aquestes investigacions solen designar un espai o conjunt de llocs que serveixen com a font de veritat científica (o *truth-spots*, segons l'expressió de Thomas F. Gyerin). En aquests casos els trets espacials importen i no poden esdevenir invisibles als escrits de ciència. S'han de descriure amb detall per a demostrar la seua representativitat en el tema estudiat. La circulació de sabers d'un lloc a un altre pot ser més complicada que en els laboratoris. En qualsevol cas, el moviment sol comportar canvis lleugers o reformulacions més o menys àmplies, particularment quan els sabers s'enfronten amb les cultures d'acollida. Estudiar els espais permet profunditzar en característiques de la ciència que no solen aparèixer habitualment en les obres de divulgació. Aquest serà l'objectiu de la secció de la Veu del País Valencià que desenvoluparem,

amb la col·laboració de la Càtedra de Divulgació de la Ciència (UV), durant l'any 2017, com continuació de l'anterior secció "Biografies científiques". Ara els protagonistes són els observatoris, [hospitals](#), [gotes de llet](#), universitats, manicomis, ateneus, jardins, tribunals, museus, aules, presons, leproseries, fàbriques, salons, sanatoris, acadèmies, societats científiques i [laboratoris](#) de tot tipus, així com altres espais relacionats amb la ciència, la tecnologia i la medicina.

Tots els treballs de biografies i espais de ciència poden consultar-se online: <http://opinions.laveupv.com/cientifics-valencians-en-la-historia>.

CICLES DE CINEMA

L'IHMC col·labora amb l'Aula de Cinema de la Universitat de València i el Vicerectorat de Cultura amb la programació de cicles de cinema de temàtica relacionada amb la ciència, la medicina i la tecnologia. Les projeccions es fan en llengua original (amb subtítols), generalment amb una introducció des d'un punt de vista cinematogràfic i científic, i finalitzen amb un col·loqui general. Tenen lloc a la sala d'actes del Palau de Cerveró amb entrada lliure (aforament limitat).

Gener. Sexualitat i diversitat funcional. Coordinador: Rafael Montesinos, membre de l'Aula de cinema.

12 gener. Yes, We Fuck! (Antonio Centeno, Raúl de la Morena, 2015)

19 gener. De óxido y hueso (De rouille et d'os, Jacques Audiard, 2012)

26 gener. Tras el cristal (Agustí Villaronga, 1987).

2 febrer. Hasta la vista (Geoffrey Enthoven, 2011)

Febrer. Sentits clínics.

9 febrer. A corazón abierto (Something the Lord Made, Joseph Sargent, 2004)

16 febrer. Patch Adams (Tom Shadyac, 1998)

23 febrer. Dioses (Begowie, Lukasz Palkowski, 2014)

Març. Dones en la docència.

2 març. Bad Teacher (Jake Kasdan, 2011)

9 març. La profesora d'història (Les héritiers, Marie-Castille Mention-Schaar, 2014)

23 març. Música del cor (Music of the Heart, Wes Craven, 1999)

30 març. Ni un menys (Yi ge dou bu neng shao, Zhang Yimou, 1999)

3FICAE MARÇ 2017

L'IHMC col·laborarà amb la realització de la tercera edició de FICAE 2017 – Festival Internacional de Curtmetratges i Art sobre Malalties (3FICAE) amb una secció paral·lela dedicada a les relacions entre medicina i art. Aquesta col·laboració consistirà en l'activitat “Sistema Sanitari: el mal ja està fet”, que es desenvoluparà el proper dimarts 28 de febrer en horari de 19 h a 21 h. al Palau de Cerveró. A més d'aquesta sessió, diferents membres de l'IHMC participaran a la presentació de curtmetratges del festival a l'espai de LES NAUS, els dies 2 de Març (Matí: Alvàr Martínez – Sessió “Contextos I”, Vesprada: Enric Novella – Sessió “Malalties socials”) i 4 de Març (Matí: Josep L. Barona- Sessió “Contextos II”).

El Festival consta de tres categories: curtmetratge d'animació, curtmetratge de ficció i curtmetratge documental. La durada màxima dels curtmetratges serà de 10, 20 i 30 minuts, respectivament.

L'objectiu d'aquest Festival és fomentar la sensibilització i consciència social sobre la malaltia com a procés de vida, ajudant a la desestigmatització que moltes malalties segueixen suportant. D'altra banda, aquest Festival, pretén estimular la creació artística a través del llenguatge audiovisual per donar una major visibilitat i transmetre coneixement sobre les malalties, tant les que suposen una alteració o desviació de l'estat fisiològic com les considerades malalties socials i les seues conseqüències.

Més informació en <http://ficae.es/> <https://www.facebook.com/festficae/> i @festficae
Organitza: Càtedra art i malaltia (UPV).

FICAE

Festival Internacional de Cortomet

e Enfermedades / UPV

FICAE - Festival Internacional de Cortometrajes y Arte sobre Enfermedades
3FICAE - DISEASES INTERNATIONAL SHORT FILM AND ART FESTIVAL

ENSENYAMENT I DIVULGACIÓ DE LES CIÈNCIES

L'IHMC ofereix nombrosos recursos per a tots els nivells de formació dins de l'ensenyament de les ciències, tant de primària i secundària, com universitari o de formació del professorat. Els recursos de la biblioteca són habitualment emprats per part del professorat interessat en fer servir la història dins de l'ensenyament de les ciències. Les exposicions disposen habitualment de guies educatives a l'abast del professorat que vol visitar-les amb els seus estudiants. També acull a professorat convidat que vol fer recerca educativa amb els fonts d'aquesta institució. Els professors de l'IHMC imparteixen cursos de formació d'història de la ciència dins dels màsters de formació del professorat.

Dins d'aquesta línia, han estat organitzades dues matinades de formació destinada al professorat. La primera sessió fou el mes d'abril de 2016 amb el tema: "Ciència, història i gènere". La segona ha estat organitzada el mes de novembre de 2016 amb el CEFIRE, l'institut Lluís Vives de València i el tema central ha estat: "Els instruments científics". Van participar en ella, especialistes d'història de la ciència, conservadors de museus, professors de ciències i investigadors de didàctica. Es varen poder visitar dues de les col·leccions més importants de la ciutat de València: la exposició permanent de l'Institut d'Història de la Medicina i de Ciència de la Universitat de València; i la col·lecció d'instruments de l'Institut d'Ensenyament Secundari "Lluís Vives" de València. Les sessions comptaren amb un dossier de materials i una llista de recomanacions bibliogràfiques per continuar estudiant el tema. L'objectiu final és la creació d'un grup de treball amb objectius de més llarga durada.

Les noves sessions d'aquest any 2017 estan previstes per a la primera setmana de maig (5-6), també amb la col·laboració del centre de formació CEFIRE. El tema és "La ciència en acció". Les persones interessades en qualsevol d'aquestes activitats relacionades amb la història i l'ensenyament de les ciències poden connectar amb la direcció del centre: bertomeu@uv.es. L'IHMC organitza cursos d'història i divulgació de la ciència dirigits a les persones majors amb col·laboració amb la Nau Gran. També s'organitzen itineraris científics per la ciutat de València.

L'IHMC està obert a qualsevol altra forma de col·laboració amb professorat dels diversos nivells educatius dins de les línies assenyalades.

PROFESSORS CONVITATS I ESTUDIANTS RESIDENTS

L'IHMC ofereix la possibilitat de realitzar estades temporals al professorat convidat i l'estudiantat resident que vullga desenvolupar recerca dins del terreny de la història de la ciència, de la medicina i de la tecnologia, o col·laborar amb els nostres programes de divulgació de la ciència, patrimoni científic i museologia. Aquest programa ofereix la possibilitat de disposar d'un espai temporal a la seu de l'IHMC (Palau Cerveró), amb els recursos informàtics del centre i l'accés a tots els recursos d'investigació del centre, així com la col·laboració, si escau, a les activitats de recerca i divulgació que puguem definir segons el cas particular.

Les persones interessades a fer una estada temporal a l'IHMC han d'enviar una proposta amb el seu CV tot indicant les dates de la seva estada i el programa de treball que desenvoluparien. Els estudiants de màster i doctorat han d'afegir les dades de la persona membre de l'IHMC que tutoritzarà la seva recerca i estada al centre. Les sol·licituds hauran d'enviar-se un mes abans al menys de l'inici de l'estada, durant qualsevol moment de l'any, i adreçades al director de l'IHMC: José Ramón Bertomeu (bertomeu@uv.es). El claustre de l'institut resoldrà periòdicament aquestes sol·licituds. Aquestes estades poden compaginar-se amb qualsevol tipus de beques i ajudes. Al llarg dels anys 2016 i 2017 els professorat visitant i estudiantat resident són:

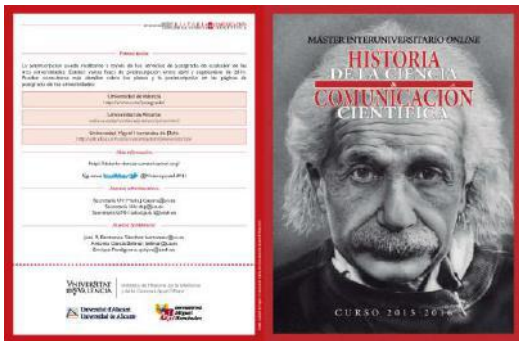
Alejandro Pérez	Estudiant Resident Doctoral
Àlvar Martínez	Professor visitant
Joan Lloret	Professor visitant
Marcos Morales	Estudiant Resident Màster
M ^a del Mar Cuenca	PDI Associada Història Ciència i Documentació
Rafaela Domínguez	PDI Associada Història Ciència i Documentació
Carlos Sanhueza	Professor visitant, Universidad de Chile.

Alejandro Pérez Nájera: estudia el doctorat d'Estudis Històrics i Socials sobre Ciència, Medicina i Comunicació Científica. El seu projecte té el suport del Consejo Nacional de Ciencia y Tecnología de México. Una de les grans aportacions dels estudis històrics i socials de la ciència ha estat demostrar que la investigació científica és producte de fenòmens socials on la comunicació (ja entre experts, ja en la esfera pública) ha exercit un paper protagonista. Així, la història de la recepció de les idees científiques en distints contextos socioculturals s'ha constituït com objecte d'investigació legítim i ha estat abordat des de variades perspectives disciplinàries. Les condicions socials, econòmiques i polítiques en què la proposta darwiniana sobre l'evolució de les espècies fos publicada, van facilitar que el debat sobre la validesa científica de la seua teoria arribés als mitjans no especialitzats, com la premsa quotidiana. S'estudia així la manera en què els mitjans impresos al llarg del segle vint, han contribuït en la construcció social de la imatge i significat d'aquest fenomen natural i de les teories científiques entorn d'aquest.

Marcos Morales Peláez: és graduat en Biologia per la Universitat de València, on actualment estudia el Màster Interuniversitari d'Història de la Ciència i Comunicació Científica de la Universitat de València, Universitat d'Alacant i Universitat Miguel Hernández. Durant el curs 2016/17 gaudeix d'una beca com alumne col·laborador en el Departament d'Història de la Ciència i Documentació de la Universitat de València. El seu projecte tracta la dinamització d'activitats divulgatives de l'Institut López Piñero (IHMC), per tal de transferir el coneixement a la societat a partir dels seus estudis històrics i socials sobre la medicina, la tecnologia i la ciència. Al llarg dels propers números publicarem més detalls de les investigacions dels nostres col·laboradors i estudiants.

MÀSTER I DOCTORAT

L'IHMC organitza programes de màster i doctorat relacionat amb la història i la comunicació de la ciència dins del que participen tres universitats: la Universitat de València, la Universitat Miguel Hernández d'Elx i la Universitat d'Alacant. Són programes semipresencials que fan servir tots els recursos de les noves tecnologies de la comunicació, per la qual cosa atrauen estudiants de diferents punts del món. En juny i setembre de 2016 els estudiants de la darrera edició de màster presentaren de forma brillant els seus treballs fi de màster. El nou curs de màster va iniciar-se amb una sessió online el 15 de setembre de 2016. El doctorat organitza també sessions de presentació de la recerca en marxa, com la realitzada els dies 6-7 de setembre. Totes aquestes activitats, a més de les característiques pròpies dels programes, són descrites de forma actualitzada a la pàgina <http://www.historia-ciencia-comunicacion.org/>. Els coordinadors del màster són els professors Antonio García Belmar (UA) (belmar@ua.es), Ramón Castejón Bolea (UMH) (rcastejonb@umh.es) i Ximo Guillem Llobat (UV-IHMC) (Ximo.Guillem@uv.es). La coordinadora del programa de doctorat és la professora María José Báguena (UV-IHMC) (m.jose.baguena@uv.es).

<http://www.historia-ciencia-comunicacion.org/>.

Institut d'Història de la Medicina i de la Ciència "López Piñero"

El màster i doctorat són programes semipresencials que fan servir tots els recursos de les noves tecnologies de la comunicació

Participen professors de tres universitats: la Universitat de València, la Universitat Miguel Hernández d'Elx i la Universitat d'Alacant

---

BEQUES

Les beques López Piñero del curs 2015-2016 varen estat concedides a dues estudiants del màster d'història de la ciència i comunicació científica que continuen a hores d'ara el seu treball de recerca doctoral: Teresa Navarro i Lucía Sapiña. Han estat una ajuda per l'assistència a la Trobada de la SCHCT de Castelló. L'IHMC tornarà a convocar noves beques per a l'any vinent per altres activitats d'història de la ciència, la medicina i la tecnologia. Més informació: bertomeu@uv.es

Programa Interuniversitario de Máster y Doctorado

Historia y Comunicación de la Ciencia

DIFUSIÓ I COMUNICACIÓ

L'Institut d'Història de la Medicina i de la Ciència col·labora amb Ràdio Klara amb el programa “La Luna Sale a Tiempo”. Es poden escoltar reportatges i entrevistes fetes als participants de conferències, seminaris i altres actes realitzats al IHCMC. A més l'IHMC també col·labora amb La Veu del País Valencià amb la sèrie de biografies de científics valencians ja descrita: <http://opinions.laveupv.com/cientifics-valencians-en-la-historia>.

Les altres activitats de l'IHMC poden ser seguides mitjançant les següents pàgines:

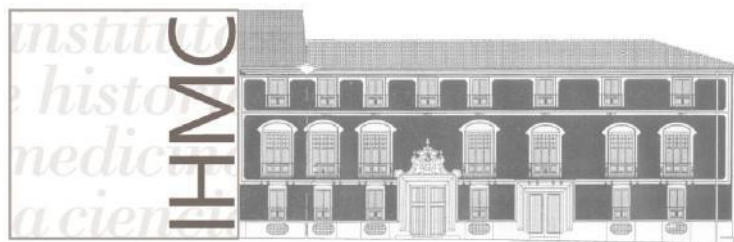
- Pàgina web: www.uv.es/ihmc
- Facebook: <https://www.facebook.com/Instituto-de-Historia-de-la-Medicina-y-de-la-Ciencia-López-Piñero-160896327303957/>
- Twitter: <https://twitter.com/PalaudeCervero>
- Video: <http://www.uv.es/uvweb/institut-universitari-historia-medicina-ciencia-lopez-pinero/ca/videos-1285901090268/Recurs.html>

Els membres de l'IHMC volem agrair la col·laboració de totes les persones participants a les nostres activitats al llarg d'aquest darrers mesos, en primer lloc, a les persones que han participat i organitzat les conferències i també al públic (tant presencial com telemàtic) que ha permès debats intensos i variats. També volem agrair la gran quantitat de persones que fan possible les altres activitats del centre: les exposicions, la biblioteca, el cicle de cinema i la gestió del nostre patrimoni, particularment, als nostres voluntaris i estudiants residents, que fan possible cada dia aquestes activitats.

IHMC²

BUTLLETÍ DE NOTÍCIES DE L'INSTITUT D'HISTÒRIA DE LA MEDICINA I DE LA CIÈNCIA LÓPEZ PIÑERO

VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA

INSTITUT D'HISTÒRIA DE LA MEDICINA I DE LA CIÈNCIA LÓPEZ PIÑERO